

Að fara hjá sér

Pétur Gunnarsson

Pétur fæddist 1947, lauk heimspekiþrófi frá Universitété d'Aix-Marseille 1975. Pétur hefur lagt gjörva hönd á margt: samdi leikritið *Grænjaxla* 1977 í samvinnu leikara og *Spilverks þjóðanna*, samdi texta á plötuna *Lög unga fólksins* 1977. Skáldsagan *Punktur, punktur, komma, strík* 1976 naut strax feikimikilla vinsælda og var kvikmynduð. Bókin var fyrst af förum um Andra en sú síðasta, *Sagan öll*, var tilnefnd til bókmenntaverðlauna Norðurlandaráðs 1987. Eftir Pétur liggja fleiri skáldsögur, tilnefndar til Íslensku bókmenntaverðlaunanna voru *Hversdagshöllin* (1990), *Myndin af heiminum* (2000) og *Leiðin til Rómur* (2002). Hann hlaut Menningarverðlaun DV 1996 fyrir þýðingu sína á *Frú Bovary* eftir Gustave Flaubert. - Pétur hefur lengi haft sérvíringinn Þórberg í sigti og nýttkomin er ævisaga hans um kappann: *PP - Í fátækjarlandi*.

Án þess að ég hafi gert á því eina eða neina rannsókn, finnst mér blasa við að sumir áberandi sjúkdómar á okkar dögum séu „menningartengdir“. Við sem á annað borð getum horft áratugi aftur í tímann, minnumst þess til að mynda ekki að fyrirbæri á borð við heilablóðföll, heilaæxli, Alzheimer... hafi verið jafn tíð og nú.

„Fólk verður eldra“, er gjarnan viðkvæðið, sjúkdómar sem höfðu ekki tækifæri til að gera sig gildandi hafa fengið aukið svigrúm. Og samt. Þessi mein sem ég nefndi eru öll tengd heilanum og starfsemi hans. Og blasir ekki einmitt við að aldrei fyrr hefur heilinn búið við aðra eins áraun - mér liggur við að segja ániðslu - og nú. Menn líti í eigin barm: frá því að við vöknum dýnja á skilningarvitum okkar áreitni: hljóðin sem hamra á hljóðhimnunni, textinn sem sjónin keppist við að innbyrða, rýnið og grínið í tölvuskjái og sjónvarpsskjái og símaskjái. Já, síminn, þessi virðulegi gripur sem í gær átti sinn fasta sess við spegilinn í forstofunni og meira að segja sérstakt borð og stól, nú er hann kominn í vasa hvers mannsbarns þar sem hann tístir og argar og minnir á sig í tíma og ótíma. “Hvar er í heimi hæli tryggt?” var spurt í sálminum. Og gemsinn svarar: hvergi.

Huga sér annars hvað þessi fyrirbæri sem “í gær” voru ekki til hafa gert sig heimakomin og ráðrík. Maður sem svarar ekki tölvupósti samdægurs er varla marktækur. “Varstu með slökkt á símanum!” er orðið að meiriháttar yfirsjón, gott ef ekki synd (kannski eina syndin sem eftir er úr því að dauðasyndirnar sjö eru víst sumar hverjar orðnar að dygðum, t.a.m. græðgin sem frjáls-hyggjan hóf til skýjanna).

Jújú, auðvitað verður ekki horft fram hjá kostunum, hagræðinu... En hver er fórnarkostnaðurinn? Áraunin sem felst í því að tíminn hefur gufað upp, ráðrúmið, svigrúmið, umhugsunarfræsturinn, ígrundunin. Gjaldið fyrir þessi ísmeygilegu tæki og tól sem enginn hafði heyrt um né saknað fyrir örfáum árum, en velta nú milljörðum í vasa framleiðenda sinna og forstjóra.

Hvað skyldi koma næst? Ætli til dæmis heimilisspejillinn eigi eftir að breytast í sjónvarpssemi? Að maður sem birtist í speglinum heima sé óðara kominn í umtalsvert áhorf? Hér var reyndar ætlunin að fara fram úr sér í villtri framtíðarsýn, en auðvitað er ég að lýsa orðnum

hlut, „raunveruleikabættirnir“ sem gerðu garðinn frægan í hitteðfyrri og eru kannski við lýði enn, byggðu einmitt á þessu: að koma míkrófónum og myndavélum fyrir í hverju skoti og kima.

Já möguleikarnir til að herja á skilningarvitin hafa aldrei verið eins risavaxnir og nú. Og merki-legt að útkoman skuli vera gleymaska. Eða hvernig á ég að innbyrða allt sem á mér dynur? Maðurinn er eins og ílát sem heldur áfram að renna í eftir að það er orðið fullt, það bætist ekkert við, þynnist bara út það sem fyrir var. Gleymaskan er höf-uðskepna okkar tíma.

Og þá erum við komin að ógninni stóru: Alzheimer (orðið hefur svo ískyggilegt inntak að Peter Sellers hefði áreiðanlega verið fenginn til að holdgera það í gervi brjálaðs þýsks prófessors með einglyrni). Alzheimer hefur tekið fyrrum sess krabbameinsins í vitund nútímamannsins, þessi sjúkdómur sem læðist að okkur eins og þjófur um nótt og engin ráð eru gegn, öfugt við krabbameinið sem róttækar lyfja- og geislameðferðir hafa þó unnið varnarsigra á. Bölvandur sem rekur upp það sem okkur er dýrmætast og við höfum alla ævina verið að verða okkur út um: persónuleikann. Minningarnar, þetta sem gerir að verkum að við erum við, taka til við að hverfa. Viðkomandi smádeyr sjálfum sér í lifanda lífi. Um þetta fjalla dagblöð og tímarit, bækur eru skrifaðar og kvikmyndir framleiddar sem vottar hve fyrirbærið stríðir á Vesturlandabúann nú um stundir. Kannski af því Alzheimerinn kallast á við þetta sem ég nefndi hér að ofan: gleymskuna sem er innbyggð í lifn- aðarhætti okkar. Stöðugt aðstreymi hins nýja sem skeflir yfir það sem fyrir var. Borgarlandslagið er farið að minna á sviðsmynd í leikhúsi sem með reglulegu bili víkur fyrir næstu uppfærslu. Verslunin þar sem þú keyptir græjuna er mjög lík- lega horfin þegar þú þarft á viðgerðarþjónustunni að halda. Eða þá að græjan úreldist í höndunum á þér í miðjum klíðum. Það er komin ný útgáfa með öðruvísi uppsetningu, breyttu tengi, öðru forriti... Muna að kaupa nýja í Fríhöfninni.

Leifsstöð! Hún er náttúrulega erkimynd þessa ástands. Bákn sem er stöðugt í smíðum til að anna sífellt stærri holskeflum af hálf-sofandi og illa vöknudum Íslendingum sem draga á eftir sér hjólatöskur og er vísað á alltaf nýjar hjáleidir til að komast leiðar sinnar.

„Hjáleid“, nýtt einkennisorð fyrir líf okkar? Hjá hverju? Vonandi ekki hjá því sem skiptir máli.